

PAVASARINIS AMŽINOS VILTIES ŠALTINIS

Skiriu Russui ir Florence'ei Dorrans

**RITA HEIVORT IR IŠGANYMAS
ŠOŠENKO KALĖJIME**

Tokių vyrų kaip aš yra visų Amerikos valstijų ir federaliniuose kalėjimuose – galiu jums gauti tai, ko panorėsite. Cigarečių, žolytės, jei esate nuo jos priklausomas, butelį brendžio sūnaus ar dukters vidurinės mokyklos baigimui atšvęsti – bemaž visko... žinoma, su protu. Tačiau taip buvo ne visada.

Atvykau į Šošenką vos dvidešimties metų ir mūsų laimingoje šeimynėlėje esu vienas iš kelių žmonių, atvirai pripažįstančių savo nusikaltimą. Aš įvykdžiau žmogžudystę. Apdraudžiau didelei sumelei trejais metais už save vyresnės žmonos gyvybę ir sugadinau dvejų durų ševrolė, kurią jos tėvas padovanojo mums per vestuves, stabdžius. Suveikė taip, kaip buvau numatęs, išskyrus kelis dalykus: pakeliui į miestą, prieš lėkdama nuo Kaslo kalvos, žmonelė stabtelėjo, kad pavėžėtų kaimynę su kūdikiu. Atsisakius stabdžiams, mašina visu greičiu nušvilpė per pievas laužydama krūmokšnius. Liudininkai tvirtino, kad automobilis buvo pasiekęs ne mažesnę kaip penkiasdešimties mylių per valandą greitį, jis įsimūrijo į Pilietinio karo statulos postamentą ir užsiliepsnojo.

Nemaniau, kad būsiu sugautas, tačiau šito nepavyko išvengti. Meino valstijoje nėra mirties bausmės, vis dėlto apygardos prokuroras pasirūpino, kad už trigubą žmogžudystę gaučiau tris įkalinimo iki gyvos galvos nuosprendžius. Taip lygtinio paleidimo galimybė nutolo į labai neapibrėžtą miglotą ateitį. Teisėjas pareiškė, kad įvykdžiau „siaubingą, pasišlykštėtiną nusikaltimą“, ir, be abejojimo, jis sakė tiesą. Bet visa tai jau praeityje. Jei norite, galite paskaityti apie procesą pageltonavusiuose Kasl Roko laikraščio „Call“ puslapiuose, kuriuose mano nuosprendį skelbiančios didžiulės antraštės atrodo šiek tiek keistos ir pasenusios šalia naujienų apie Hitlerį, Musolinį ir susikompromitavusias Franklino Ruzvelto agentūras.

Paklauskite, ar persiauklėjau? Net nežinau, ką reiškia šis žodis, kai kalbame apie kalėjimus ir pataisos darbus. Man regis, jį sugalvojo politikai. Jei „persiauklėjimas“ turi kokią kitą reikšmę, tikiuosi ateityje – apie ją zekai išmokdavo negalvoti – sužinoti. Buvau jaunas neblogos

išvaizdos vaikas iš vargingos miesto dalies. Susidėjau su gražute, aiškinti užsispyrėle, gyvenusia viename iš puikiųjų senųjų namų Karabino gatvėje. Merginos tėvas palaimino vedybas su sąlyga, kad įsidarbinsiu jo optikos bendrovėje ir pats „prasiskinsiu kelią į viršų“. Netrukus suvokiau, kad iš tiesų jis norėjo laikyti mane po padu kaip naminių gyvūnėlį, ne visiškai prijaukintą ir galintį įkasti. Laikui bėgant, krūtinėje susikaupė pakankamai neapykantos, kad įvykdyčiau savo užmačias. Jei gyvenimas suteiktų antrą progą, taip nebepasielgčiau, tik nežinau, ar tai ir reiškia, kad persiauklėjau.

Šiaip ar taip, ketinu jums papasakoti apie vyruką, vardu Endis Diufrenas. Bet prieš tai turiu paaiškinti kelis dalykus apie save. Ilgai neužtruksiu.

Kaip minėjau, beveik keturiasdešimt sumautų metų Šošenke buvau žmogus, kuris gali jums gauti bemaž viską. Turiu omeny ne tik kontrabandines prekes, tokias kaip cigaretės ar velnio lašai, nors šios visada puikuodavosi sąrašo viršuje. Čia įkalintiems vyrams sužvejodavau tūkstančius įvairiausių dalykelių; dauguma jų, neturėdami nieko bendro su neteisėta veikla, sunkiai prasimušdavo į tokią vietą, kurioje atseit būtum turėjęs pasitaisyti. Vienam vyrukui, išprievartavusiam mergaitę ir rodžiusiam savo kiaušius tuzinui kitų, gavau tris rožinio Vermonto marmuro gabaliukus, iš kurių jis iškalė žvias skulptūreles: kūdikį, maždaug dvylikos metų berniuką ir jauną barzdočią. Pavadino savo kūrinį „Trys Jėzaus gyvenimo pakopos“. Kiek girdėjau, dabar skulptūrėlės atitekusios žmogui, kuris kitados sėdėjo valstijos gubernatoriaus poste.

Štai dar vienas vardas, kurį greičiausiai prisimenate, jei esate užaugęs Masačusetso šiaurėje – Robertas Alanas Kotas. 1951-aisiais jis mėgino apiplėšti Pirmąjį komercinį amatininkų banką Mekanik Folse. Viskas baigėsi kraujo upėmis – šeši negyvi, iš jų du gaujos nariai, trys įkaitai ir vienas jaunas valstijos policininkas, kilstelėjęs galvą netinkamą akimirką ir gavęs kulka į akį. Kotas turėjo monetų kolekciją. Žinoma, valdžia už jokus pinigus to nebūtų leidusi, tačiau sulaukęs šiek tiek tokios pagalbos iš jo motinos ir tarpininko, vairuojančio skalbyklos furgoną, gebėjau pramušti jo prašymą. Klausyk, Bobi, pasakiau jam, tu tikriausiai išprotėjai, jei nori laikyti monetų kolekciją akmeniniame viešbutyje, kur knibždėte knibžda vagių. Vyrukas pažiūrėjo į mane, šyptelėjo ir nuramino: „Žinau saugią vietelę. Nesijaudink.“ Ir jis neme-lavo. 1967-aisiais Bobį Kotą į kapus nuvarė piktybinis smegenų auglys, o jo monetų kolekcijos taip niekas ir nerado.

Valentino dieną vyrai gaudavo iš manęs šokolado; pamišusiam ariui, pavarde O'Melis, parūpinau tris žalius pieno kokteilius, jie Šventojo Patriko dieną pardavinėjami makdonalde; netgi surengiau naktinę „Giliosios ryklės“ ir „Apsėstosios panelės Džons“ peržiūrą dvidešimties vyrų šutvei, sumetusiai į bendrą katilą santaupas, kad išnuomočiau tuos filmus... nors po šios nedidelės išdaigos savaitę atsėdėjau karceryje. Jei esi vyrukas, galintis viską gauti, turi susitaikyti su neišvengiama rizika.

Iš manęs prašydavo žynynų ir pornografinių knygūškščių, pokštų-žaisliukų, tokių, kaip delne slepiami elektriniai mygtukai ar niežulį sukeltantys milteliai. Ne kartą stebėjau, kaip senbuviai sulaukdavo siuntinių, į kuriuos žmonos arba merginos būdavo įdėjusios apatinių kelnaičių... Manau, jūs suprantate, ką vaikinai veikia su tokiais dalykėliais ilgomis naktimis, kai laikas išsitempia tarsi guma. Žinoma, tų daiktų nedaliju veltui; kai kurie užsakymai kaliniams atsieina gana brangiai. Darau tai *ne vien* dėl pinigų; kas man iš jų? Juk niekada nenusipirksiu kadilako ir neišskrisiu vasarį kelioms savaitėms į Jamaiką. Mane būtų galima palyginti su geru mėsininku, parduodančiu tiktai šviežieną: turėdamas reputaciją, nežadu lengvai jos sumauti. Griežtai atsisakau padėti tik tuo atveju, kai prabylama apie ginklus ir stiprius narkotikus. Nenoriu niekam pagelbėti nusižudyti arba nugalaboti ką nors kitą. Man užtenka savo žudynių, prisiminsiu jas visą gyvenimą.

Taigi esu eilinis kalinys Neimanas Markusas. Kai 1949-aisiais Endis Diufrenas paklausė manęs, ar galėčiau jam slapta parūpinti Ritą Heivort, atsakiau, kad dėl to nekils jokių bėdų. Ir nekilo.

1948-aisiais Šošenske pasirodžiusiam Endžiui buvo trisdešimt metų. Neaukšto ūgio, tvarkingas žmogelis smėlio spalvos plaukais ir mažutėmis rankomis, jis dėvėjo akinius auksiniais rėmeliais, niekuomet neužmiršdavo nusikirpti nagų ir kruopščiai išsivalyti panagių. Keista atsiminti tokius dalykus, tačiau, mano manymu, tai geriausiai atspindėjo Endį. Pažiūrėjus į jį atrodydavo, kad vyrukas ryši kaklaraištį. Jis buvo milžiniško Portlando banko kredito skyriaus viceprezidentas. Sakyčiau, neblogas darbas tokiam jaunuoliui, turint omeny bankų konservatyvumą... Šią savybę padauginkite iš dešimties, jei esate Naujojoje Anglijoje, kur čionykščiai nemėgsta patikėti savo pinigų kitam žmogui, nebent jis būtų plikas, išpleręs ir nuolatos trūkčiotų aukštyn nuo pilvo smunkančias kelnes. Endis pakliuvo į Šošenką dėl žmonos ir jos meilužio žmogžudystės.

Regis, jau minėjau: kalėjime nėra kaltų. Kiekvienas zekas suokia tą pačią giesmelę taip atkakliai, kaip tie šventėivos, per televiziją skaitantys ištraukas iš Biblijos. Jie tapo kietiširdžių ir kietakiausių teisėjų aukomis; viskuo kalti nekompetentingi advokatai; policininkai suklastojo bylą. Neretai kaliniai tvirtindavo, kad jiems paprasčiausiai nepasisekė. Sakydavo viena, o veiduose atsispindėdavo visai kas kita. Dauguma zekų yra tikri padugnės, negailintys nei savęs, nei aplinkinių, ir jiems labiausiai nepasisekė tada, kai išlindo iš motinos iščių.

Per visus Šošenke praleistus savo metus sutikau ne daugiau kaip dešimt žmonių, kurių nekaltumu tikėjau. Vienas iš jų – Endis Diufrenas, nors man prireikė nemažai laiko, kad juo patikėčiau. Jeigu būčiau buvęs prisiekusysis, dalyvavęs Portlando Aukščiausiąjame Teisme vykusiame procese tas šešias audringas 1947–1948 metų savaites, irgi būčiau pripažinęs jį kaltu.

Byla pasitaikė išties velniška – pirmarūšis skandalas su visais tokiais atvejais deramais elementais. Jame figūravo graži mergina, turinti ryšių aukštesniuose visuomenės sluoksniuose (negyva), vietinis sportininkas (taip pat negyvas), o kaltinamųjų suole sėdėjo daug žadantis jaunas verslininkas. Buvo akivaizdu, kaip procesas baigsis. Teismas užtruko, nes apygardos prokuroras ketino balotiruotis į Jungtinių Valstijų Atstovų Rūmus ir norėjo, kad visi provincialai gerai įsidėmėtų jo fizionomiją. Jau ketvirtą ryto, geisdami užsiimti kuo patogesnę vietą nemokamame cirko spektaklyje ir nepaisydami minusinės temperatūros, į eilę rikiuodavosi tuntai žiūrovų.

Kaltintojo pateikti faktai, kurių Endis niekada nepripažino, bylojo: jis turėjo žmoną, Lindą Kolinz Diufren; 1947-ųjų birželį ji susidomėjo golfo pamokomis „Falmuto kalvų“ klube; moteris mokėsi žaidimo pradmenų keturis mėnesius; jos instruktorius buvo tikras golfo profesionalas Glenas Kventinas; antroje 1947-ųjų rugpjūčio pusėje Endis sužinojo, kad jo žmona ir Kventinas tapo meilužiais; 1947 metų rugsėjo 10-osios popietę Endis ir Linda Diufrenai įnirtingai ginčijosi dėl šios neištikimybės.

Jis paliudijo, kad Linda apsidžiaugė tiesai iškilus į paviršių. Slapstymasis kelia depresiją, sakė ji, o dabar Rine juodu galės oficialiai išskirti. Endis atšovė meliau susitiksiąs su ja pragare negu Rine. Linda išbėgo iš namų ir visą naktį praleido Kventino nuomojamame bungale, netoli golfo aikštyno. Kitą rytą valytoja rado juodu lovoje negyvus. Tiek į moterį, tiek į vyrą buvo šauta po keturis kartus.

Būtent šį faktą apygardos prokuroras, siekiantis įsitvirtinti politinėje arenoje, labiausiai išskyrė įvadinėje ir baigiamojoje kalboje. Endrius Diufrenas, aiškino jis, nėra šiaip išduotas įniršęs vyras, troškęs atkeršyti neištikimai žmonai. Anot prokuroro, tai būtų įmanoma suprasti, tik anaip tol ne pateisinti. Tačiau pati keršto akcija buvo įvykdyta viską šaltai apskaičiavus. Tik pagalvokite, griaudėjo prokuroras, kreipdamasis į prisiekusiuosius. Keturi plius keturi! Ne šeši šūviai, o aštuoni! *Jis ištuštino revolverio apkabą... tada vėl jį užtaisė ir paleido dar po vieną šūvį!* KETURI JAM IR KETURI JAI, trimitavo Portlando „Sun“. Bostono „Register“ apšaukė jį šaltakrauju žudiku.

Luistono lombardo darbuotojas paliudijo, kad prieš dvi dienas iki dvių gubos žmogžudystės Endrius Diufrenas pirkto šešiakulkį devynių milimetrų kalibro revolverį. Pasak golfo klubo barmeno, rugsėjo 10 dienos vakarą, maždaug septintą valandą, užsukęs Endis per dvidešimt minučių išlenkė tris neskiesto viskio porcijas. Kai atsistojo, pareiškė keliausiantis į Gleno Kventino namus, o jis, barmenas, „apie visa kita galės paskaityti laikraščiuose“. Už mylios nuo Kventino bungalų esančios „Viskas jūsų patogumui“ krautuvėlės pardavėjas pripažino, kad tą vakarą be penkiolikos devynios užėjęs Diufrenas nusipirko cigarečių, tris kvortas alaus ir kelias pašluostes. Apygardos medicinos ekspertas patvirtino, kad Kventinas ir Diufreno žmona buvo nužudyti tarp 23 ir 2 valandos, naktį iš rugsėjo 10 į 11-ąją. Generalinės prokuratūros detektyvas, atsakingas už bylos tyrimą, paliudijo, kad kažkas stebėjo bungalą iš septyniiasdešimties jardų atstumo. Rugsėjo 11-osios rytą buvo rasta įrodymų: du tušti alaus „Narragansett“ buteliai (su kaltinamojo pirštų atspaudais); dvylika cigarečių nuorūkų (vien „Kool“, mėgstamos kaltinamojo rūšies); buvo pateiktas ir gipsinis padangų vėžių muliažas (įspaudai, tapatūs kaltinamojo 1947-ųjų „Plymouth“ padangų raštui).

Kventino namuose, svetainėje ant sofos, policija aptiko keturis rankšluosčius su išdegintomis, nuo parako apibrizgusiomis skylėmis. Detektyvas iškėlė versiją (nors Endžio advokatas kone užkimo rėkaudamas ir prieštaraudamas), kad žudikas apvyniojo vamzdį pašluostėmis norėdamas nuslopinti šūvių garsą.

Savąją versiją apklausiamas Endis Diufrenas išdėstė ramiai, šaltai ir abejingai. Pirmą kartą nerimą keliančius gandus apie žmoną ir Gleną Kventiną jis išgirdęs paskutinę liepos savaitę. Rugpjūčio pabaigoje daugiau negalėjo tvirti nežinios, todėl nusprendė atlikti nedidelį tyrimą. Vieną vakarą, kai Linda neva turėjo važiuoti apsipirkti į Portlandą po golfo pamokos, Endis pasekė ją iki nuomojamo namelio (laikraščių ne-

išvengiamai pervadinto „meilės lizdeliu“). Jis lūkuriavo tris valandas, kol pagaliau Kventinas nuvežė Lindą atgal į golfo klubą, kur stovėjo jos mašina.

– Norite šiam teismui pasakyti, kad sekėte žmoną naujuoju plimutu sedanu? – pasiteiravo jo prokuroras per kryžminę apklausą.

– Tą vakarą susikeičiau automobiliais su draugu, – atsakė Endis.

Ramiai pasakodamas apie iš anksto suplanuotą tyrimą jis ne ypač gerai pasirodė prisiekusiųjų akyse.

Atsiėmęs iš draugo savo mašiną Diufrenas nusigavo namo ir rado Lindą lovoje, skaitančią knygą. Paklausė jos, kaip sekėsi kelionė į Portlandą. Žmona patikino laiką praleidusi smagiai, tačiau nieko įdomesnio, ką būtų norėjusi nusipirkti, neradusi.

– Tuomet galutinai įsitikinau, – pareiškė Endis kvapą užgniauzušiams žiūrovams.

Pasakodamas jis visą laiką kalbėjo tik ramiai, šaltai.

– Kaip jautėtės tas septyniolika dienų iki nakties, kai buvo nužudyta jūsų žmona? – paklausė advokatas.

– Kankinausi, – šaltai atsakė Endis.

Tarsi žmogus, skaitantis reikiamų nupirkti prekių sąrašą, jis prisipažino svarstęs apie savižudybę ir rugsėjo 8-ąją netgi įsigijęs Luistone ginklą.

Advokatas jo paprašė prisiekusiesiems išdėstyti, kas nutiko žmogžudystės vakarą, žmonai išvykus susitikti su Glenu Kventinu. Endis papasakojo... savo šnekėjimo maniera sudarydamas klausytojams patį prasčiausią įspūdį.

Pažinojau jį bemaž trisdešimt metų ir galiu patikinti, kad tokio šaltakraujiško žmogaus gyvenime nebuvau sutikęs. Endis elgėsi šauniai, nepliurpė kam pakliuvo apie savo jausmus. Kita vertus, tai buvo didžiausia jo bėda – viską giliai slėpti širdyje. Niekuomet nebūtumėte atspėjęs, ar jo sieloje tvyro tamsa, anot kokio nors rašeivos. Diufrenas buvo iš tų žmonių, kurie nusižudytų nepalikdami jokio raštelio, bet prieš tai pasistengtų sutvarkyti nebaigtus reikalus. Jei Endis būtų praverkęs ant liudytojų pakylos arba jo balse būtų pasigirdusi dvejonė... net jeigu būtų apšaukęs apygardos prokurorą, siekiantį pasipustyti padus į Vašingtoną, abejoju, ar jį būtų nuteisę kalėti iki gyvos galvos. Blogiausiu atveju 1954-aisiais Endis būtų buvęs lygtinai paleistas į laisvę. Tačiau jis pasakojo savo istoriją tarsi automatas. Regis, sakydamas prisiekusiesiems: man nesvarbu, ar jūs patikėsite. Ir jie nepatikėjo.

Jis prisipažino tą vakarą gerokai išgėręs, ir nuo rugpjūčio 24-osios visą laiką buvo daugiau ar mažiau įkaušęs, nes jo organizmas neatsparus alkoholiui. Užtektų vien šio fakto, kad prisiekusysis pasibaisėtų. Jie paprasčiausiai neįstengė įsivaizduoti, kaip ramus jaunas vyriškis, dėvintis trijų dalių vilnonį kostiumą, galėtų prisiliuboti iki nukritimo dėl kvailo žmonos romaniūkščio su miestelio golfo instruktoriumi. Aš tikėjau jo istorija, nes, skirtingai nei tie šeši vyrai ir šešios moterys, turėjau progą ilgą laiką stebėti Endį.

Diufrenas gerdavo tiktai keturis kartus per metus. Susiradęs mane, likus maždaug savaitei iki savo gimtadienio ir dviem savaitėms iki Kalėdų, jis paprašydavo butelio „Jack Daniel’s“. Kaip ir kiti zekai, sumokėdavo visą atlyginimą, gaunamą už vergišką darbą Šošenske, ir dar pridėdavo šiek tiek iš santaupų. Iki 1965-ųjų kaliniai užsidirbdavo dešimt centų už valandą. Tais metais ši suma pakilo iki ketvirčio dolerio. Už alkoholio kontrabandą visuomet imdavau dešimt procentų komisinių. Sudėję papildomą priemoną ir puikaus skonio „Black Jack“ viskio kainą, jūs suprasite, kiek prakaito kalėjimo skalbykloje išliedavo Endis Diufrenas, kad galėtų keturis kartus per metus pasigardžiuoti stipriu gėrimu.

Jis išmaukdavo pilną stiklą viskio rugsėjo 20-osios, savo gimtadienio, rytą ir dar vieną – vakare, išsijungus šviesoms. Rytojaus dieną atiduodavo butelį man, kad padalyčiau likučius aplinkiniams. Iš kito butelio mauktelėdavo Kalėdų vakarą ir Naujųjų metų išvakarėse. Ir vėl ta pati procedūra – butelis su likučiais ir atitinkamomis instrukcijomis atitekdavo man. Keturi kartai per metus – štai taip elgiasi žmogus, galintis įkaušti vos nuo kelių gurkšnių. Įkaušti tiek, kad pralietų kraują.

Jis prisipažino prisiekusiesiems rugsėjo 10-osios naktį buvęs visiškai girtas ir atsimenantis tik miglotas įvykių nuotrupas. Tą popietę prieš susiginčydamas su Linda jis prisigėrė. „Norėdamas sutelkti drąsą išlenkiaiu dvigubą porciją“, – tokie buvo Endžio žodžiai.

Žmonai išbėgus pas Kventiną, Endis nusprendė išsiaiškinti santykius su meilužiais. Pakeliui į bungalą užsuko į golfo klubą ir išgėrė porą stiklelių, tačiau neprisimena, kad būtų sakęs barmenui, neva tas „apie visa kita galės paskaityti laikraščiuose“ ar ką nors panašaus. Krautuvėlėje „Viskas jūsų patogumui“ tikrai pirkto alų, bet ne pašluostes. „Kam man būtų reikėję tų pašluosčių?“ – paklausė jis, ir viename iš laikraščių buvo pranešta, esą trys ponios iš prisiekusiųjų sudrebėjo.

Vėliau, kur kas vėliau, jis pasidalijo su manimi spėliojimais dėl pardavėjo, paliudijusio, kad Endis Diufrenas pirkto pašluostes. „Tarkim, ieškodami liudytojų, – vieną dieną kieme pasakė Endis, – jie aptinka

vyruką, kuris pardavė man alų. Po žmogžudystės jau buvo prabėgusios trys dienos. Bylos smulkmenas spėjo aprašyti visi laikraščiai. Įsivaizduok, tą žmogelį užgriūva penki ar šeši farai, neskaitant šmikio iš generalinės prokuratūros ir apygardos prokuroro padėjėjo. Atmintis yra gana subjektyvus dalykas, Redai. Galbūt jie pradėjo iš toli: *Ar gali taip būti, kad jis įsigijo keturias ar penkias pašluostes?* – ir pamažu išgavo norimą atsakymą. Nėra nieko neįmanomo, jei daug žmonių nori, kad tu ką nors atsimitum.“

Pritariau jam.

„Neužmirškime dar vieno dalyko, – aiškino toliau Endis savo mąslia kalbėjimo maniera. – Manau, atsidūręs dėmesio centre, jis galėjo įtikėti kuo tik nori. Žurnalistai užduoda klausimus, spaudoje mirga jo nuotraukos... ir pagaliau – sensacingas liudijimas teisme. Nesakau, kad tas vyrukas tyčia davė klaidingus parodymus ar sulaužė priesaiką. Bet neabejoju, kad jis būtų kuo puikiausiai atlaikęs patikrinimą melo detektoriumi arba prisiekęs visais šventaisiais, neva aš tikrai pirkau tas pašluostes. Kaip jau minėjau... atmintis – *velnioniškai* subjektyvus dalykas. Žinau viena: nors mano advokatas buvo tikras, kad bent iš dalies meluoju, istorija su pašluostėmis jis nepatikėjo. Geriau pagalvojus, tikra kvailystė. Girtas kaip kiaulė, aš nebūčiau nė svarstęs, kaip nuslopinti šūvio garsą. Akimirksniu būčiau juos pribaięs.“

Prie bungalų Endis gėrė alų ir rūkė cigaretes. Matė, kaip užgęsta šviesa pirmame aukšte ir užsidega antrame... šioji išblėso po penkiolikos minučių. Aišku kaip dieną, kas ten vyko.

– Pone Diufrenai, ar tuomet nuėjote į Gleno Kventino bungalą ir juodu nušovėte? – sugriaudėjo advokatas.

– Ne, – atsakė Endis ir paaiškino, kad prieš vidurnaktį pradėjo pamažu blaivyti. Pajuto pirmuosius pagirių požymius, todėl nusprendė važiuoti namo ir gerai išsimiegojęs kitą dieną apsvarstyti viską, kaip dera suaugusiam žmogui. – Grįždamas namo pamaniau, kad protinčiausia išeitis būtų sutikti su jos pasiūlymu ir išsiskirti Rine.

– Ačiū, pone Diufrenai.

Iš savo vietos pašoko apygardos prokuroras.

– Jūs išsiskyrėte pačiu greičiausiu būdu, koku tik galėjote sugalvoti, tiesa? Išardėte santuoką devynių milimetrų kalibro revolverio vamzdį apvyniojęs pašluostėmis.

– Ne, sere, – ramiai atsiliepė Endis.

– Tada nušovėte jos meilužį.

– Ne, sere.

– Norite pasakyti, kad iš pradžių nušovėte Kventiną?

– Noriu pasakyti, kad jų iš viso nežudžiau. Išgėriau dvi kvortas alaus, surūčiau galybę cigarečių – neprisimenu kiek, bet jūs ir taip žinote iš policijos ataskaitos. Tada nuvažiavau namo ir griuvau į lovą.

– Prisiekusiesiems minėjote, kad nuo rugpjūčio 24 iki lemtingosios rugsėjo 10-osios jautėte norą nusižudyti.

– Taip, sere.

– Netgi nusipirkote revolverį.

– Taip.

– Ar nesupyksite, pone Diufrenai, jei pasakysiu, kad jūs nesate panašus į žmogų, linkusį į savižudybę?

– Nesupyksiu, – atsakė Endis. – O jūs nedarote itin jautraus asmens įspūdžio, ir aš labai abejoju, kad dalyčiausi su jumis savo rūpesčiais, jei *ištis* ketinčiau žudyti.

Po šių žodžių teismo salėje nuvilnijo tylus nervingas kikenimas; deja, prisiekusiųjų nuomonės tai nė kiek nepakeitė.

– Ar rugsėjo 10-osios vakarą pasiėmėte devynių milimetrų kalibro revolverį?

– Ne. Kaip jau sakiau...

– O taip! – sarkastiškai šyptelėjo prokuroras. – Jūs teigiate išmetę ginklą į Karališkąją upę rugsėjo 9 dienos popietę.

– Taip, sere.

– Žmogžudystės išvakarėse.

– Taip, sere.

– Labai paranku, ar ne?

– Nei taip, nei anaip. Sakau tiesą.

– Regis, jūs girdėjote leitenanto Minčerio parodymus?

Minčeris vadovavo paieškos komandai, naršiusiai upės ruožą šalia Tvenkinio tilto, kur Endis, jo žodžiais tariant, išmetė savo revolverį. Policija jo taip ir nerado.

– Taip, sere. Jūs žinote, kad tuos parodymus girdėjau.

– Tada girdėjote ir tai, kad paieškos komanda neaptiko jokio ginklo, nors upės dugną šukavo tris dienas. Ir tai jums paranku, ar ne?

– Atmetus spėliones dėl to, kas man paranku, tikra tiesa – jie nerado ginklo, – šaltai atsakė Endis. – Vis dėlto atkreipsiu tiek jūsų, tiek prisiekusiųjų dėmesį į tai, kad Tvenkinio tiltas yra netoli tos vietos, kur Karališkoji upė įteka į Jarmuto įlanką. Revolverį galėjo nunešti stipri srovė.

– Ir mums nepavyks palyginti iš krauju pasrūvusių jūsų žmonos bei pono Gleno Kventino lavonų ištrauktų kulku ir jūsų revolverio vamzdžio. Tiesa, pone Diufrenai?

– Taip.

– Vėlgi labai palanku?

Pasak laikraščių apžvalgos, tuo metu Endis vienintelį kartą per šešias teismo savaites leido sau parodyti turįs jausmų. Jo veidą perkreipė vos pastebima karti šypsenėlė.

– Kadangi esu nekaltas, sere, ir nemeluoju tvirtindamas, kad išmečiau revolverį į upę žmogžudystės išvakarėse, ginklo praradimas man ypač nepalankus veiksnyš šioje byloje.

Apygardos prokuroras pliekė jį dvi dienas. Kai dar kartą perskaitė krautuvėlės „Viskas jūsų patogumui“ pardavėjo liudijimą dėl pašluosčių, Endis pakartojo neprisimenantis jas pirkęs, tačiau pripažino neprisimenantis, kad jų ir *nepirko*.

Ar tiesa, kad 1947-ųjų pradžioje Endis ir Linda Diufrenai apdraudė savo gyvybes? Taip. Ir kad Endis turėtų gauti penkiasdešimt tūkstančių dolerių po žmonos mirties? Taip. Vadinasi, tiesa ir tai, kad jis nuvyko į Gleno Kventino namus suplanavęs žmogžudystę ir įvykdė savo ketinimus? Ne. Tada pasakykite, kas, jūsų manymu, ten įvyko, jei policija neaptiko jokių įsilaužimo ženklų?

– Nė nenutuokiu, pone, – tyliai atsakė Endis.

Prisiekusieji pradėjo svarstyti nuosprendį trečiadienį 13 valandą, lauke drebiant sniegui. Visi dvylika tarybos narių sugrįžo į salę 15.30. Šerifo padėjėjas teigė, esą jie būtų pasirodę anksčiau, jei ne apygardos apmokėti pietūs – gardus viščiukas iš restorano „Bentley’s“. Jie pripažino Endį Diufreną kaltu. O brol, jei Meino valstijoje būtų buvusi mirties bausmė, jis būtų kadaravęs kilpoje, pavasariniams krokams nespėjus iškišti galvėlių iš po sniego.

Prokuroras pasiteiravo, kas, Endžio manymu, ten galėjo atsitikti, tačiau šis nesiteikė atsakyti į klausimą. Vis dėlto jis turėjo šiokių tokių minčių, kurias sužinojau vieną vakarą 1955-aisiais. Mums prisireikė septynerių metų, kad nuo paprasčiausių pažįstamų, linktėlinčių galvą sveikinantis, taptume gana artimais draugais; tiesą sakant, tikrai artimas Endžiui pasijutau maždaug 1960-aisiais ir, manau, buvau geriausias – vienintelis – jo draugas. Abu nuteisti iki gyvos galvos stūmėme laiką tame pačiame bloke, tiesa, mūsų kameras skyrė pusė koridoriaus.

TURINYS

PAVASARINIS AMŽINOS VILTIES ŠALTINIS

Rita Heivort ir išganymas Šošenko kalėjime (vertė Bronislovas Bružas)	10
--	----

NUOPUOLIO VASARA

Gabus mokinys (vertė Bronislovas Bružas)	100
---	-----

RUDUO IR NEKALTYBĖS PRARADIMAS

Kūnas (vertė Bronislovas Bružas)	280
-------------------------------------	-----

ŽIEMOS PASAKA

Kvėpavimo metodas (vertė Asta Tvirbutienė)	424
<i>Autoriaus žodis</i> (vertė Bronislovas Bružas)	485